

המשבר נגמר, ואני רותח מזעם

האג' אמדין

האמינות היא כלי שביד מאור, ודי בזעזוע קטן כדי שיתבקע.

שמעון פרס הוא חיה פוליטית ותיקה, והוא חש כמה שהתרחש.

מכאן התופעה שצינה משבר זה: התהפכות התכופות. פרס, עשה שריר והירפה, אמר דברים נחרצים והסכים לפשרה, החליט לפוצץ והסכים שלא לפוצץ.

הוא החליט לפטר את מודעי, אך לא מן הממשלה. הוא תבע לסלקו מן האוצר, אך היה מוכן לקבלו במישרדה-החוז. הוא היה מוכן להשאיר את האוצר בידי הליכוד, אך לא בידי מודעי. הוא תבע לסלקו מייד, אך הסכים למינוי משה ניסים. הוא קבע שמודעי לא יוכל לחזור לאוצר גם אחרי הרוטציה, אך לא הכניס זאת להסכם.

הוא נקרע בין השניים: הרצון לפוצץ את ממשלת-האחדות והתחושה כי פרשת-מודעי היא העילה הגרועה ביותר האפשרית.

פיתרון שנמצא הוא שערוריה לאומית שאין חמורה ממנה.

כאזרח המדינה, אני רותח מזעם. אני נעלב, נפגע מזועזוע ונדרהם. חמתי בווערת בי להשחית.

כאשר שמעתי לראשונה את הרעיון למנות את משה ניסים כשר-האוצר, עלה בראשי הפיתגורס הלטיני: CREDO QUIA ABSURDUM. אני מאמין בזה, מפני שזה אבסורד.

קשה להעלות על הדעת מעשה אבסורדי יותר מאשר מינוי זה.

משה ניסים הוא בחור טוב, אדיב ומנומס. הוא עסקן מן השורה השלישית, מכשיר בידי ארגוניו. הוא היה שר-מישפטים גרוע שבגרוע, ותוצרתו החשובה היחידה בתפקיד זה היתה הצעת-החוק לאיסור מיפגשים עם אש"ף. כמנהיג פוליטי או ככוח אינטלקטואלי יכולתו שואפת לאפס. בכלכלה אינו מכין דבר וחצי דבר. אין לו שום השכלה פורמאלית בנושא זה, כפי שיש למודעי, ואין לו נסיון מעשי כלשהו בענייני-כלכלה, כפי שהיה למודעי. שניהל חברה כלכלית גדולה. המינוי הזה הוא חרפה למיסדר שהוליד אותו, וחרפה לראש-הממשלה שהסכים לו.

מן המישרה החשובה ביותר בממדי שלת-ישראל סולק אדם מובשר, אם כי בעלי-שיגיונות, והיא נמסרה לאדם שאין לו שום ביטחון לכך — לא 90%, ולא 10%.

ש למשה ניסים רק תכונה אחת שהביאה לו את המישרה הזאת: הוא חבר המיפלגה הליברלית, מיפלגה פיקטיבית, שחדלה זה מכבר מלהתקיים.

זוהי שערוריית-השערוריות. ברור לחלוטין כי הממשלה שהמציאה את המינוי הזה, רצתה לפתור בעיה מיפלגתית ואי-שית ששתעוררה בין מרכיביה.

ברור גם כי טובתה של מדינת-ישראל מעניינת אותה כקליפת-השום. מינוי זה ממשיך במסורת מפוארת, שהחלה כאשר מינה הקיסר קאליוגולה את הסוס שלו כסנאטור.

הרבר חושף שוב תופעה, שהגרנו אותה כבר לפני שנות-דור: שמדינת-ישראל מתנהלת כמדינה פיאורלית, שבה ממוהו כל מישרה ממשלתית אחתה בלעדית של פיאורל מיפלגתי זה או אחר.

כאשר לוקח המלך שימעון את אחותה-האוצר מן הדוכס דה-מודעי, הוא צריך להעביר אותה לאחיו, הרוון דה-ניסים. הכל צריך להישאר במישפתה.

האינטרס של המדינה והביטחון למלא תפקיד מסויים, הנוגע לעצם קיום המדינה ולחיוויו של כל אדם בישראל, פשוט אינם שיקולים המובאים בשעה בזאת בחשבון.

העיקר הוא לאפשר לשימעון פרס וליצחק שמיר מוצא מן המשבר הקואליציוני — מוצא שיחזיר את האמינות לפרס ואת הרוטציה לשמיר. האג' אמין השיג את שלו. האמינות ניצלה. האומנם?

לשים קץ לאחדות-הלאומית, לטובת האינטרסים היסודיים של המדינה.

שנית: העילה צריכה להיות די פופולארית, הבאות את המנדאטים הרושמים לו כדי להקים ממשלה כלעריו. כלומר: המישה ער שיבעה.

עילה הקשורה בתהליכי-השלום או בבעיה חברתית עמוקה יכלה לספק שני צרכים אלה. העילה של דיבריו מודעי לא סיפקה אף אחד מהם.

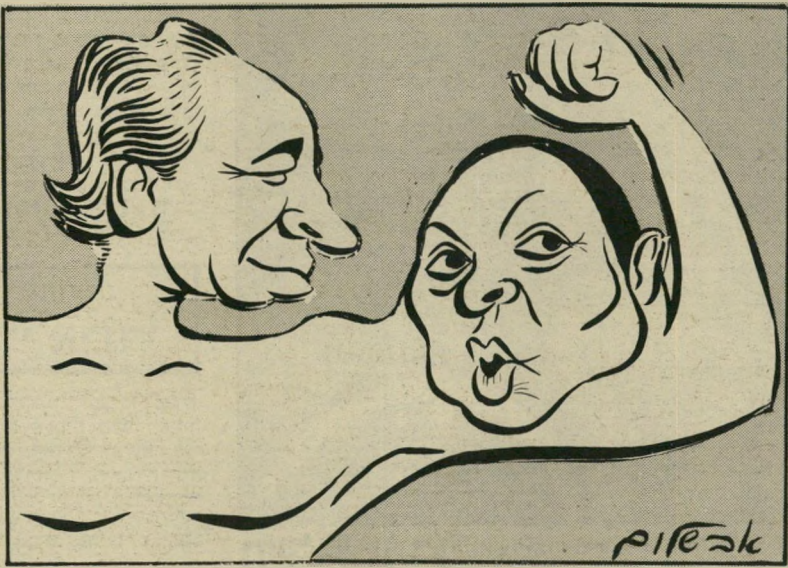
אייאפשר לשכנע אדם אחד בישראל שכדאי לפוצץ את ממשלת-האחדות-הלאומית מפני ששר פלוני, ודווקא שר הנחשב כשותף עיקרי להצלחה החשובה ביותר של הממשלה, אמר כמה מילים חריגות, לא הכי נוראות. הציבור חש שאין באן עילה אמיתית, אלא אמתלה. תירוץ למעשה-המורמה.

אמתלה עלובה למדי. בהשוואה לשאר הרבים הנאמרים ררדיקבע בשוק האספסוף המיניס-טריאלי, היו דבריו של מודעי ממש דיבריינימוס. הוא לא אמר שפרס הוא מאניק, סחטן, סלפן, אש"פ-יסט, שפל, פסיכי ושאר מילות-תואר המקובלות בעולמם של אריאל שרון, מוטה גור, יצחק שמיר, משה ניסים ודומיהם.

בג'נטלמניות בלתי-רגילה אמר כי פרס הוא "ראש-ממשלה מעופף", וכי העברת כספייה של מדינת-ישראל לגופים כמו סולל-בונה וקופת-חולים היא גזל.

קשה להתרגש מזה. מה גם שיש בדיבריו מידה לאימעטה של אמת.

אולם הטובע נאחו בקש. שימעון פרס, שעמד לטבוע בביצת הרוטציה, נאחו בלשונו של מודעי. הבוונה היתה לפוצץ את ממשלת-האחדות, לקבור את הרוטציה. זה היה

לעשות שריר

משום-כך גם לא סיפקה פרשה זו את הצורך השני: לאפשר משיכת קולות מן הליכוד למערך. מי שיתכונן את המיבצע הזה היו צריכים לדעת כי העילה לפיצוץ הממשלה תהפוך אוטומטית לנושא המרכזי של הבחירות. המפוצץ את הממשלה תוחם את שדה-התקרב.

שיעין לשימעון פרס לפוצץ את ממשלת האחדות בגלל דבריו של מודעי. השיא לו עצה רעה.

הוא גם לכך שאם נערכו בחירות מוקדמות, היה להן רק נושא אחד: האמינות של שימעון פרס.

מכל עשרות הנושאים האפשריים לבחירות, הוא בחר בנושא האחד שבו שימעון פרס הוא פגיע ופגוע: האמני נות.

בבחירות כאלה, לא השלום היה עומד על הפרק, ולא המצב הכלכלי, ולא המצב החברתי, ולא הנסיגה מסיני.

הנושא היחיד שהיה משמש נושא לרכבות הנאומים, הכרוזים, המאמרים, השידורים ונאומי-התעמולה היה: פרס הוא נזל. המילה שלו אינה מילתה. הוא לא התכוון מעולם לקיים את הסכם הרוטציה.

נושא כזה לא היה עוזר למערך לקחת קולות מן הליכוד. להיפך: הוא היה מלכך את שורות הליכוד, מאפשר לו לטייח את הבקיעים בחומתו ומחזיר לשורותיו את מי שהיו כבר מוכנים להקשיב לזמירות המערך.

כבר במהלך המשבר עצמו, עוד בטרם החלטה, התחיל פרס מאבד מן האשראי שצבר במשך שנה וחצי.

היעד, ועל פיו יש להעריך את המיבצע כולו.

זכרת-היסוד השניה, הבולטת לעין, היא שמתכנני המיבצע הזה לא הצטיינו במידה רבה של ראיית-הנולד.

כאשר מתכננים מיבצע פוליטי או צבאי, צריכים לשבת ולצפות מראש את המהלכים האפשריים של היריב. כמו במישחק שחמט, בטרם עושים מהלך כלשהו צריכים להעלות על הדעת את כל מהלכי-התשובה של הצד השני, ולתכנן מראש את התגובה על כל אחד מהם, וכן הלאה — כמה מהלכים קדימה. אמן אמיתי צופה מראש את כל המהלכים עד ה"מת" הסופי.

מתכנני המיבצע הזה לא היו אמני שחמט, אם להשתמש בלשוני-המעטה. וגם לא אמני ששיבש או דמקה.

התוכנית הבסיסית קיימת כבר מאז הוקמה ממשלה זו. העולם הזה חשף אותה עוד לפני שנה וחמישה חודשים (ראה איגרת העורך, עמוד 4). זה היה מוקש שהוכנס בכוונה-תחילה לתוך הסכסוך-קואליציה, כדי שאפשר יהיה להפילו לעת-מצוא.

אולם אחרי שימעון פרס הפעיל את המוקש הזה מתחת לכיסא הליכוד, הוא נדהם להיווכח שהיתה כאן טעות קטנה: המוקש היה מונח מתחת לכיסא שלו עצמו.

די לפוצץ את ממשלת-האחדות-הלאומית, דרושה עילה שתספק שני צרכים השלובים זה בזה: ראשית: העילה צריכה להיות כה חשובה ונכבדה, עד כי יאמין הציבור כולו שאכן מן הראוי

כותי-היוצרים על כותרת זו אינה שלי. היא מגיעה לעזר וייצמן.

לעזר יש כישרון נדיר להגדיר אנשים במילה אחת. המרגישה את נקודת-התורפה שלהם.

כשהמציא ביטוי זה, בשיחה פרטית, לא התכוון להשוות את שימעון פרס לחאג' אמין אל-חוסייני, מי שהיה המופתי של ירושלים, אשר הרג בסיטונות כרייטים, יהודים ובעיקר את בני-עמו שלו, שסירבו לקבל את מרותו.

עזר ביקש, בסך הכל, לשים את הדגש על הבעיה העיקרית הרודפת את שימעון פרס: האמינות.

משך יותר משלושים שנה של פעילות ציבורית חמקה ההצלחה מידיו של שימעון פרס, מפני שהאנשים לא האמינו לו. אויבו הדביקו לו תווית של נזל, של "חתרן בלתי-נלאה", של מי שמילתו אינה מילה, ושאינו להאמין אף למילה אחת היוצאת מפיו.

מבחינה זו היתה הקריירה של שימעון פרס דומה מאוד לזו של ריי צ'ארל ניקסון, אשר ריבוי פירסמו את תמונתו בכרזה שאמרה: "האם היתה קונה מכונת משומשת מידו האיש הזה?"

אחרי מאבק ארוך ומפותל, רצוף עליות וירידות, הצליח ניקסון להיבחר כנשיא. במשך כמה שנים הצליח, והכל דיברו על "ניכסון החי דש", שנים שהתבגר בתפקיד והסיר מעליו את תכונותיו השליליות. ואז באה פרשת ווטרגייט, ובניליל החליטו הכל שאין "ניכסון חרש", שניכסון נשאר ניקסון. ואילו ניקסון עצמו, שישב עדיין בכית הלכן, הופיע לפני האומה בנאום תחנונים, שבו אמר בקול בכיני: "אינני נזל!" מאז שנכנס שימעון פרס לתפקיד ראש-הממשלה, הוא שופץ את תדמיתו באופן דרמאטי. נהג-המנונית האגדתי, אישיה-ליכוד, אמר עליו: "עשינו לו עוול. הוא בסדר. הוא הרבה יותר טוב מהמערך!"

כשהופיע לפני הציבור בעירות-הפיתוח, שם נדרקו עליו עגבניות בבחירות של 1981. קיבלו את פניו בהתרגשות, בשרירה ובדמעות-גיל. פרס שמעולם לא הורגל לכך, הגיב כאדם תועה במידבר שהגיע למקורמים.

והנה, בנילילה, הכל כאילו נעלם. מקוריהמים הפך שוב פאטי-המורגאנה. הסתבר כי שימעון פרס יכול לאבד תוך שעה את כל אשר השיג במרוצת השנים הארוכות.

בעיית האמינות שוב הרימה את ראשה המכור. ער, שימעון פרס שוב נאלץ לקום ולצעוק: "אינני נזל!"

האג' אמין.

כל התהפכות של המשבר המפוכר הזה, ששיגע את המדינה יום אחרי יום, בולטות כמה עובדות-יסוד, המעניקות לדברים את הפרספקטיבה הנכונה.

ראשית: שימעון פרס התחיל בעניין ברגע שחי זה מארצות-הברית.

עובדה זו נכחה, משום-מה. לדעתי זוהי העובדה המכרעת.

אין לי שמין של ספק ששימעון פרס חזר מארצות-הברית כאשר מנוי וגמור עימו לנתן ולפוצץ את הרוטציה.

כלומר: ששרי-החוז האמריקאי, שנבחרתו סעד ארוחת-בוקר ארוכה, אמר לו, כמילים פשוטות: "הרוטציה היא אסון. היא תגרום לשנתיים של קיפאון הרה-אסונות במרחב. עליך למנוע אותה. אנחנו ניתן לך את כל התמיכה האפשרית."

בבואו הביתה חיפש פרס את האמתלה הדרושה — כל אמתלה שי היא! — ומצא אמתלה בזאת בדברים שהשמיע יצחק מודעי.